

УДК 929(477) І.Франко: 502
Ф-42
ББК Ш5 (4Укр)6-4 І.Франко 3

Редакційна колегія:

Богдан ЯКИМОВИЧ (голова),
Ніна БІЧУЯ, Михайло ГНАТЮК,
Мирослава ДОМАНСЬКА, Роксолана ЗОРІВЧАК,
Богдан КОТУР, Олександр СЕДІЯР,
Григорій ЧОПИК

Науковий редактор

канд. істор. наук, доцент Богдан ЯКИМОВИЧ

Редактор Григорій ЧОПИК

Іван ФРАНКО. Чутливість на барви, її розвиток і значення в органічній природі: Реферат на працю американського природознавця Аллена Гранта = Iwan FRANKO. Wrażliwość na barwy, jej rozwój i znaczenie w organicznej przyrodzie / Пер.: Ю. Романишин, О. Сербенська; Наук. ред. Б. Якимович; Ред. Г. Чопик. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 133 с. (Серія: «Дрібненька бібліотека»; Ч. 17).

ISBN 966-613-473-X

® Серія «Дрібненька бібліотека» заснована 1999 р.

ББК Ш5 (4Укр)6-4 І.Франко 3

ISBN 966-613-473-X

© Ю. Романишин, О. Сербенська,
переклад, 2006

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2006

ФЕНОМЕН БАРВИ ЯК ОБ'ЄКТ ЗАЦІКАВЛЕННЯ ІВАНА ФРАНКА

Реферат 25-річного Франка з німецької праці відомого американського природодослідника Гранта Аллена і його публікація у польському журналі – не принагідне захоплення гуманітарія цікавою проблемою психофізіології. Із спогадів самого Франка та архівних матеріалів відомо, що він ще студентом другого курсу, крім багатьох інших дисциплін, вивчав фізику, слухав курс загальної та соціальної психології, відвідував семінарські заняття з психології у доктора Ю. Охоровича – непересічної особистості і, як свідчать дослідники, з різноманітними інтересами, що стосувалися філософії, фізики, медицини, гіпнозу, різних розділів психології, зокрема загальної, експериментальної, соціальної, а також теорії вражень, теорії творчості, особливо поетичної, історії і розвитку думки, етнопсихології¹ тощо. Ю. Охорович мав авторитет серед студентів, високо цінував його Франко, наго-

¹ Див.: Мороз О. Передісторія трактату Івана Франка “Із секретів поетичної творчості” // Жовтень. – 1985. – № 10. – С. 11; Галенко І. Проблеми загального мовознавства в науковій спадщині Івана Франка // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин. Матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 25–27 вересня 1996 р.). – Львів, 1998. – С. 693.

лошуючи, що заняття доцента “відкривали для мене нові царини людського знання”², згадує його і в своїх листах як талановитого педагога³.

Юнацьке зацікавлення переросло в постійну потребу поглиблювати ці знання. Наприклад, у Франкових працях натрапляємо на згадку про те, що він серйозно аналізував досягнення тогочасної фізіологічної психології, вважаючи, що якраз ця наука відкриває для поетичної творчості нові, необмежені, свободні простори⁴. А щоб бути обізнаним із найновішими досягненнями природничих наук, учений віддавав, як пише до М. Павлика, “последне” на передплату паризького природознавчого журналу “Kosmos”⁵, вважаючи це видання “гарною штукаю”. В іншому листі згадує, що має німецьку енциклопедію з природознавства.

На праці багатьох європейських дослідників – психологів, психіатрів, фізіологів, психофізиків,

² Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // *Іван Франко*. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 41. – С. 461.

³ Франко І. Лист до М. І. Павлика [близько 10 жовтня 1879 р.] // *Там само*. – Т. 48. – С. 213–214; див. ще: Т. 49. – С. 246.

⁴ Франко І. Історія української літератури. Часть перша. Від початків українського письменства до Івана Котляревського // *Там само*. – Т. 40. – С. 17.

⁵ Франко І. Лист до М. П. Драгоманова [29 січня 1881 р.] // *Там само*. – Т. 48. – С. 211.

теоретиків свідомості – учений покликається у відомому трактаті “Із секретів поетичної творчості”, де чимало сторінок присвячує барві, розглядаючи специфіку її використання у малярстві та “кольористичні ефекти” в поезії, підкреслюючи силу слова “яко сигналу”⁶, його здатність, за висловом Франка, “телефонувати”, впливати на наші рецептори, викликати певні почуття, образи. Теоретичні засади психології творчості Франко реалізує на практиці: в його численних художніх творах відчутний не лише соціальний, а й серйозний психофізіологічний підклад; Франко-гуманітарій часто користується допомогою Франка, обізнаного з найновішими досягненнями фізіологічної психології, із засадами тогочасної науки про барви і зорові відчуття. Він виробив свій підхід щодо особливостей використання кольороназв у художньому творі і, сягаючи далі, – їх зв’язку зі словами на позначення понять, пов’язаних зі звуковим сприйняттям⁷.

Отже, реферат – одна з цікавих сторінок творчої біографії вченого і письменника, що свідчить про його прагнення пізнати феномен барви, яка є реальністю нашого життєсвіту. Крім того, Франко

⁶ Франко І. Із секретів поетичної творчості // *Іван Франко*. Зібрання творів... – Т. 31. – С. 95.

⁷ Див., напр.: *О. Сербенська*. Кольороназви у прозі Івана Франка // *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. – Т. ССL. – Львів, 2005. – С. 430–448.

ЧУТЛИВІСТЬ НА БАРВИ, ЇЇ РОЗВИТОК І ЗНАЧЕННЯ В ОРГАНІЧНІЙ ПРИРОДІ

дбав про те, щоб з науковими досягненнями знайомити громадськість, зацікавлювати її і цим сприяти розгортанню студій у рідному краї.

Реферат надруковано у польському журналі без підпису. Щоправда, у бібліографії франкознавця М. Мороза⁸ вказано, що публікація йде за підписом Stefan Malewski (це один із псевдонімів Івана Франка).

Своє авторство цього реферату Франко підтверджує у праці “Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.”: “З польських праць, друкованих мною в польських періодичних виданнях, зазначу тут: “Wrażliwość na barwy, jej rozwój i znaczenie w organicznej przyrodzie”, реферат із німецької праці американського вченого Грант Аллена, друкований у першій півроці в “Dodatku miesięcznego do czasopisma “Przegląd tygodniowy” у Варшаві 1881 р.”⁹.

В Україні праця Івана Франка публікується вперше. У польському тексті зберігаємо орфографію і пунктуацію оригіналу. З польської мови переклали і підготували до видання Юрій Романишин та Олександра Сербенська.

Олександра Сербенська

⁸ Мороз М. Іван Франко. Бібліографія творів 1874–1964. – Київ, 1966. – С. 163.

⁹ Франко І. Нарис історії... – Т. 41. – С. 465.

Ця праця – короткий зміст поглядів, викладених у недавно виданій праці американського вченого Гранта Аллена – автора почесно відомої “Фізіологічної естетики”, а також численних спеціальних статей у провідних наукових журналах Англії та Америки. Подаючи зміст його останньої розвідки, сподіваємося тим самим спричинитися до з’ясування запутаного і складного питання про розвиток організмів і їх фізіологічних функцій, вважаючи, що лише таке пояснення може допомогти розтлумачити велику кількість психологічних загадок, які без генетичних студій залишилися би, напевно, назавжди невирішеними. Такі дослідження впливають навіть на філософію, вириваючи останні цеглинки з підвалин ідеалістичних поглядів... При тому таке генетичне дослідження демонструє нам, що впродовж свого розвитку органічні істоти, підлягаючи впливам навколишньої природи, зі свого боку також чинили на неї немалий вплив і певним чином допомагали їй творити та формувати. З огляду на це міркуємо, що цю працю прихильно приймуть читачі.